

I mitrornas skuggspel C H Martling försöker dra sig till minnes... Del I

SPT:s redaktion har bett förre överhovpredikanten, doc. Carl Henrik Martling, Stockholm – tillika en av SPT:s fasta medarbetare – att teckna ned sina hågkomster kring turerna vid de tillsättningar där Martlings namn varit aktuellt. Artikeln publiceras i två delar.

Biskopsvalet i Luleå 1965

Den 8 juli 1965, några dagar efter min fyrtioårsdag överraskades jag av att möta mitt eget dystra anlete på *Svenska Dagbladets* första sida. Bredvid mig log domprosten Stig Hellsten med hela sitt glada ansikte. Det handlade om biskopsvalet i Luleå efter Ivar Hylander. Tidningen utlovade med sedvanlig journalistisk dramatik, att det skulle bli en »hård match» mellan den »folkkyrkliga» Hellsten och mig, som lanserades som »de högkyrkligas» kandidat. Dessa hade givit upp hoppet att få Gustaf Adolf Danell utnämnd sedan han åtta gånger hade refuserats av de politiska makthavarna. Tidningen meddelade, att jag skulle ha omkring 2/3 av stiftets präster bakom mig. En annan tidning hade rubriken »Rundkragar och lågkyrkliga slåss om Luleås biskopsstol». Situationen komplicerades av att det var första gången som den nya biskopsvalslagen tillämpades, vilket innebar att de prästerliga rösterna balanserades av lika många lekmannaröster, vilket gav tillfälle till stora överraskningar. Men för min del hade en tjuugoårig biskopsvalscirkus tagit sin stillsamma början.

Det visade sig snart, att *SvD* hade felbedömt opinionsläget under de nya förutsättningarna. Något »slagsmål» blev det aldrig. Provvälen och den allt livligare debatten förpassade mig ganska omgående till den s.k. »avbytarbänken», vilket jag var förberedd på och inte hade något emot. På förslaget uppfördes Stig Hellsten, Olaus Brännström och Per-Olof Sjögren, närmast följda av Karl-Gunnar Grape, mig själv och Ebbe Arvidsson. Hellsten blev utnämnd utan någon nämnvärd dramatik.

Ärkebiskopsvalet 1967

Det dröjde bara ett par år, så började de mediala cirkustrumpeterna ljuda i manegen i början av februari 1967, ett halvår efter vår familjs ankomst till den ståtliga prostgården i Fryksände. Då syntes den första skuggan av en mitra i min närhet. Den föll över mig snabbt och mycket överraskande. Det var *Nya Wermlands-Tidningen*, som för häpna värmlänningar avslöjade, att den unge och ny tillträdde kyrkoherden i Fryksände befann sig bland de kandidater, som ansågs lämpliga att efterträda ärkebiskop Gunnar Hultgren på ärkestolen i Uppsala. För mig var överraskningen total. Ingen i min närhet hade antytt en sådan möjlighet. Det var naturligtvis roligt att få ett sådant kyrkligt förtroende, men varken jag själv eller någon annan trodde ett enda ögonblick att skuggan av en mitra i Uppsala skulle materialiseras över mitt huvud.

Huvudkandidater sades vara biskop Gert Borgenstierna i Karlstad och kyrkoherden i Fryksände samt Ebbe Arvidsson, samtliga i pressen karakteriserade som »högkyrkliga». De tre främsta »lågkyrkliga» kandidaterna sades vara Ruben Josefson, Ingmar Ström och Stig Hellsten. Därefter kom enligt stiftsprästernas nominering professor Krister Stendahl. Snart utkristalliserades en tätgrupp med Borgenstierna, Josefson och Stendahl, vilka fick förslagsrum i denna ordning. Till Borgenstiernas tydliga och i den närmaste vänkretsen

hörbara besvikelse utnämndes Ruben Josefson. Dessa händelser hade jag endast följt på avstånd och aldrig tagit på allvar, men vid röstsammanräkningen kom jag till de flestas stora överraskning på fjärde plats, närmast följd av Stig Hellsten, Helge Brattgård och Olle Herrlin.

Valet väckte stor uppmärksamhet i pressen. Den 14 februari 1967 löd *Expressens* rubriker: »Våldsam kyrkstrid väntas vid valet av ny ärkebisp. Regeringen blir sidsteppad?» Även i Fryksände med omnejd pratades åtskilligt men själv hörde jag ingenting annat än från fru Wadman, som något förhastat trodde att jag behövde tröst för att inte ha kommit med på förslaget. Vid en kyrkokörsrepetition drog hon in mig i ett hörn och sade uppmuntrande: »Då va fäll int dåligt detta, körkoherden – först uttå alle di annre!» Denna typiskt värmländska replik, fylld av »tröst», medkänsla och tillgivenhet är ett av mina finaste minnen från den begynnande biskopsvals-cirkusen.

Biskopsvalet i Göteborg 1970

Ett par år senare var det dags igen. Biskop Bo Giertz skulle lämna sitt episkopat och redan hösten 1969 meddelade notiser i tidningarna, att jag fanns med bland de seriösa kandidaterna tillsammans med Per-Olof Sjögren, Evald Lövestam och Nils Oderstam. Bertil Gärtner befann sig då ännu i USA och hans namn aktualiserades inte på detta stadium. I stora artiklar lanserades Per-Olof och jag som huvudkandidater. Alldeles oförberedd på detta var jag inte, då jag strax dessförinnan hade kallats att hålla föredrag vid Kyrkliga Förbundets möte i Svarteborg, vilket hade en provpredikans alla kännetecken. I mars 1970 publicerade *Göteborgs-Posten* siffrorna från prästernas provval, varvid Bertil Gärtner, Per-Olof Sjögren och jag placerades på de tre första platserna.

Inför valet kallades vi i pressen för »det svarta bältets män», vilket var högst hedersamt för var och en som kände till de stora kampsporternas terminologi, även om detta nu knappast var avsett som beröm. *Göteborgs-Tidningens* ledare hade rubriken »Välja biskop i blindo» med anledning av att Bertil, Per-Olof och jag själv vägrade avslöja våra teologiska positioner med hänvisning till 1963 års *codex ethicus*, som förbjöd präster att vid prästval tala i egen sak och göra uttalanden och bedriva röstfiske, som kunde påverka valets utgång. Per Åke Walton kompletterade ledaren med en elak artikel och ondgjorde sig över att »de tre högkyrkliga moralisterna» med hänvisning till *codex ethicus* »haft mage att åberopa moraliska skäl för sin vägran att konkret uttala sig.» Gång på gång ryktades det, att Bertil »ändrat ståndpunkt». Själv teg han ända fram till den första TV-intervjun efter utnämningen.

Rösterna räknades samman den 17 april. Jag kom först (226 5/6 röster), före Per-Olof (206 1/6) och Bertil (204 2/3). Många rykten var i svang om vad som hände mellan sammanräkningen och utnämningen. Så lär riksdagsmannen och domkapitelsledamoten Gunnar Gustafsson ha försäkrat statsrådet, att Bertil i USA hade rättat in sig i det kyrkopolitiska ledet och var beredd att göra som han blev tillsagd. Raden av rykten bekräftades eller förnekades men Bertil teg stilla.

Några dagar före utnämningen ringde SvD-journalisten Lennart Edström, som jag kände väl, och sade, att saken nu var klar för min del, sedan Statsrådsberedningen motvilligt hade givit sitt klartecken. På utnämningens morgon ringde han på nytt och sade, att statsrådet nu hade ändrat sig utan att offentliggöra sina skäl. Hon avsåg att utnämna Bertil, vilket bekräftades i middagsnyheterna. Därmed var saken klar. På vägen till pastorsexpeditionen och

arbetskamraterna köpte Gun och jag en mockatårta för att med personalen fira att vi sluppit så lindrigt undan.

Vad hade hänt? Varför hade Alva Myrdal efter bara ett par dagar ändrat sitt och statsrådsberedningens beslut? Förklaringen kom efter ytterligare några dagar. Alva Myrdal sades plötsligt ha erinrat sig, att hon och jag skulle ha träffats på en rektorsmottagning på universitetet och att jag då uppträtt arrogant och oförskämt mot henne. Hon sade sig vara helt övertygad om att det var mig hon hade träffat. På ett ögonblick flyttade hon över sina sympatier från mig och till Bertil. Jag accepterade utan större saknad den nya situationen men förstod inte hur det hade gått till. Allt måste bygga på ett missförstånd. Jag visste ju, att jag aldrig hade träffat Alva Myrdal eller deltagit i en rektorsmottagning i Uppsala. Vem hon förväxlade mig med vet varken hon eller jag eller någon annan. Misstaget bekräftades några veckor senare, då Alva Myrdal öppnade Kyrkomötet i universitetsaulan. Jag var ledamot för Karlstads stift med plats på sista bänkraden. I en paus gick jag fram och hälsade på henne, varvid följande samtal utspann sig:

- God dag, statsrådet. Jag heter Carl Henrik Martling och ville hälsa, eftersom vi aldrig har träffats och statsrådet har haft åtskilliga besvär med mina papper de senaste åren.
- God dag, docenten, men visst har vi träffats. Vi sågs på en rektorsmottagning i Uppsala för något år sedan.
- Nej, statsrådet minns fel eller förväxlar mig med någon annan. Jag vet med säkerhet att vi aldrig mötts tidigare och det var därför jag kom för att bocka mig. De sista fem åren har jag varit kyrkoherde på gränsen till den värmländska finnskogen och har inte deltagit i någon rektorsmottagning. Det måste vara ett misstag. Vi har aldrig hälsat på varandra förut.

Jag bugade mig och gick tillbaka till min plats men såg en tydlig skugga av tveksamhet sprida sig över fru Myrdals ansikte. Under de följande överläggningarna såg hon uppenbart distraherad ut, som om hon grubblade på något. Under nästa paus kom hon den långa vägen upp till min plats på aulans sista bänkrad.

- Är det verkligen sant, att vi aldrig har mötts tidigare?
- Javisst är det sant, jag har ingen anledning att ljuga om det.

Hon stod tyst en lång stund och såg på mig och sade sedan, till synes lätt förvirrad:

- Jaså, jaha. Det var snällt av docenten att komma och hälsa.

Det var tydligt att hon inte visste, att jag visste vad som hade hänt. Sedan sågs vi aldrig mera. Ingenting blev utrett och det behövdes ju inte heller.

Direktorsvalet i Sigtuna 1971

Sent en vårvinterkväll 1971 ringde telefonen i Fryksände prostgård. Det var Ebbe Arvidsson, som i egenskap av ledamot i Lekmannaskolans styrelse ringde från Sigtuna för att påminna mig om att ansökningstiden till direktorstjänsten vid Lekmannaskolan snart skulle gå ut. Jag svarade, att jag var medveten om detta, men att jag hade avstått från att söka, eftersom jag i den rådande kyrkopolitiska och kyrkliga situationen bedömde det som lönlöst. Ebbe delade denna bedömning, men menade att jag i alla fall skulle använda mina formella meriter och inge en ansökan, om inte annat så för att sprida oro och förvirring i de kyrkopolitiska leden.

Efter ett långt samtal med Ebbe samlade jag ihop mina papper och skickade in dem till Lekmannaskolans styrelse, vars ordförande var biskop Stig Hellsten, men vars arbete leddes av direktor Algot Tergel. I styrelsen satt ett tiotal ledamöter, bland dem Ebbe Arvidsson och kyrkoherden i Sigtuna, Gunnar Weman. Till övriga inblandade markerade jag en passiv attityd och agerade inte, varken åt det ena eller det andra hållet. Från Ebbe och Gunnar fick jag informationer om direktorns och övriga styrelseledamöters ansträngningar att försöka neutralisera min meritförteckning och finna vägar förbi den. När en nyprästvigd kvinnlig rektor hade sökt tjänsten utan att ha tillräckliga meriter att slå ut de övriga, fick hon göra sin insats på annat sätt. Styrelsen konstaterade, att eftersom man i dåvarande läge inte kunde tillsätta en kvinnlig präst, kunde man inte heller tillsätta en kvinnoprästmotståndare.

Motståndet mot min kandidatur leddes av direktorn med intensivt engagemang, som jag i ett senare skede kunde följa via arkivets pärmar med brevkopior. Många brev skrevs till ett betydande antal mer eller mindre betydelsefulla kyrkliga potentater och personligheter med uppmaningar att motarbeta och om möjligt förhindra min utnämning till direktor. Mina vedersakares arbete mot min utnämning spreds utanför de inre kretsarna till rikspressen. *Svenska Dagbladet* avslöjade den 18 mars, att styrelsen hade stora svårigheter att enas om »själva värderingen av meriter och andra kvalifikationer hos de sökande». Ordföranden Stig Hellsten stod nära styrelsens majoritet under direktorns ledning men höll sig relativt neutral i den avgörande frågan.

När styrelsen till sist trodde sig ha funnit en väg att utestänga mig från förslaget, ingrep Ebbe och Gunnar och krävde att var och en av styrelsens ledamöter skulle upprätta ett eget förslag med tre av de sökande, vilka skulle få tre, två resp. en poäng för sina förslagsrum och att dessa förslag sedan skulle sammanarbetas till skolstyrelsens förslag, som skulle överlämnas till Centralrådets styrelse, som hade att tillsätta tjänsten. Jag fick två förstaplats av Ebbe och Gunnar och en tredjeplats av Stig Hellsten, men blev i övrigt helt utan poäng. Med dessa sju poäng belade jag en säker sistaplats på skolstyrelsens förslag. Därmed skulle jag vara satt ur spel.

Det blev inte så. Centralrådets arbetsutskott visade en tydlig irritation över skolstyrelsens sätt att gripa in i och försöka styra tillsättningsprocessen och avgöra frågan på egen hand. Med en tydlig reprimand till skolstyrelsen för dess agerande upphävde arbetsutskottet skolstyrelsens alla beslut i ärendet, även graderingen av de sökande, jämställde alla sökande utan gradering och överlämnade avgörandet till Centralrådets styrelse utan eget förslag. En kyrkopolitiker från Västergötland försökte stoppa min utnämning, som plötsligt hade blivit självklar och oemotsagd, med påpekandet, att jag skulle komma att vägra att viga kvinnliga präster. Ärkebiskopen avvisade detta argument såsom irrelevant, då ingen ordinationsrätt var knuten till direktorstjänsten vid Lekmannaskolan. Med ett kraftfullt klubbslag fastställde han min utnämning till direktor för Svenska Kyrkans Lekmannaskola i Sigtuna.

Detta föll inte den nyutnämnde biskopen av Stockholm på läppen. I ett engagerat inlägg i *SvD* den 22 juni till den folkkyrkliga politiseringens försvar vädrade Ingmar Ström sin ilska över att »demokratiska element på smygvägar tilläts nå ledande poster i kyrkan. Nu får vi uppleva hur Kyrklig Samling i skydd av slagordet »Ingen kyrkopolitik!» lugnt och stilla lägger beslag på kyrkliga arbetsorgan mitt för näsan på kyrkans förtroendevalda». Detta i demokratisk ordning fattade beslut kallade Hans Högvördighet av Stockholm »en slags Machtübernahme över hela linjen, som måste väcka häpnad hos kyrkans förtroendevalda.»

Biskopsvalet i Västerås 1975

Hösten 1974 var det dags igen. Biskop Sven Silén skulle lämna stolen i Västerås och redan i september kunde pressen meddela att biskoparna Arne Palmqvist i Härnösand och Åke Kastlund i Strängnäs stod beredda att efter förmåga fylla den. Av övriga kandidater nämnde pressen bl.a. Tore Furberg, mig och Clarence Nilsson samt Per-Olof Sjögren, Sune Garmo och Carl Strandberg. *Sydsvenska Dagbladet* utnämnde i en artikel Tore Furberg till den främste kandidaten, varefter *Dagens Nyheter* på sin artikel satte rubriken »Främste kandidaten utan chans». Den gången syftade *DN* dock inte på Tore utan på mig, som bedömdes vara chanslös. I stället lanserade tidningen utan större framgång Holsten Fagerberg.

Provvalet hölls i Stora Tuna i mitten av januari 1975. Arne Palmqvist vann klart med 118 röster och efter honom kom jag själv med 91, Tore Furberg med 56 och Clarence Nilsson med 55. Den följande tiden förflöt i lugn och ro, tills *Vestmanlands Läns Tidning* några dagar före valet släppte en bomb, som vållade stor oro bland kyrkopolitikerna.

Tidningen meddelade, att det enligt ryktet »finns möjlighet att regeringen utnämner Carl Henrik Martling till biskop, om han vinner majoritet i valet». Att statsrådet Hans Gustafsson sades vara beredd att under denna förutsättning utnämna mig trots mitt teologiska egensinne sades bero på att han i biskopsmötet gärna ville ha någon, som delade hans uppfattning i kyrka-stat-frågan. Även ärkebiskop Olof Sundby sade sig vara beredd att stödja min utnämning, liksom poeten Karl Vennberg, som jag blivit god vän med under arbetet i Bibelkommissionen. I en intervju i *Sydsvenskan* kommenterade han biskopsutnämningen på detta sätt: »Som minister skulle jag ha gjort en eftergift för den splittring, som faktiskt finns och utnämnt den skickligaste. Bekantskapen med Martling har fått mig att fundera över denna sak.»

Valet blev överraskande, Tore Furberg gjorde med 136 röster en stark framryckning och hotade Arne Palmqvist, som hade fått 147 röster. Själv kom jag på tredje plats med 114 röster. Palmqvist fick 119 förstarumsplatser, jag fick 95 och Furberg 63. Palmqvist blev utnämnd, vilket i den lokala pressen kommenterades med rubriken: »Västerås stift har fått sin drömbiskop».

Biskopsvalet i Karlstad 1976

Den 1 oktober 1976 skulle Gert Borgenstierna avgå från biskopstjänsten i Karlstad. Spekulationerna om hans efterträdare började tidigt på vårvintern. *Göteborgs-Posten* var först ut och lanserade mig som förstahandskandidat redan den 18 januari tillsammans med domprosten Sven Ingebrand i Linköping och kyrkoherde Bengt Wahlström i Lidköping. Vi var alla stiftets söner. *Nya Wermlands-Tidningen* återgav denna lista med biskopskandidater och gjorde några tillägg, bl.a. Per-Olof Sjögren och Per-Olov Ahrén. Officiellt provval förrättades och gav följande resultat: Martling 50 röster, Ingebrand 33 röster, Furberg 27 röster och Sjögren 20 röster.

Nya Wermlands-Tidningen pläderade för min kandidatur och framhöll att mitt »värmländska gemyt och mjuka handlag med både människor och ting gjort Martling lämpad att anförtros förmedlande uppgifter, där motsättningar uppstått, såsom nu senast i ledningen för kyrkans studieorganisation på riksplanet.» *DN* kommenterade provvalet med konstaterandet, att min klara förstaplats hade satt regeringen i ett besvärligt dilemma, likaså *Falu-Kuriren*, som fann

att regeringen hamnat i »en penibel situation» eftersom jag tillhörde »de kompromisslösa kvinnoprästmotståndarna» samtidigt som jag ansågs rakryggad och ärlig. »Martling har förfärliga åsikter men är en hederlig karl».

Det andra provvalet, vari lekmannaelektorerna deltog, illustrerar de förändrade förutsättningarna. Tore Furberg kom i första rummet med 90 röster, Sven Ingebrand i andra med 76 röster och jag själv i tredje med 52 röster. Sin notis om detta provval avslutade *Svenska Dagbladet* på följande sätt: »I flera anföranden underströks de stora förtjänsterna hos direktor Martling – han borde vara självklar som biskop i Karlstads stift, hette det. Såväl präster som lekmän föreföll eniga. Men när kvinnoprästfrågan och Martlings inställning till denna togs upp, spred sig resignationens ande över församlingen. Vid det här laget känner man till regeringens linje vid biskopsutnämningar.» Vid det slutliga valet segrade Furberg med knapp majoritet. Han fick 133 röster mot Ingebrands 129 och mina 95.

Att regeringens policy vid biskopsutnämningar inte var lika klar som de flesta trodde fick jag snart erfara. En dag ringde telefonen. Det var kanslirådet Torsten Svensson, som på Kommundepartementet hade ansvaret för de kyrkliga frågorna. Jag kände honom rätt väl, vi hade träffats i några kyrkliga sammanhang och umgicks otvunget. Han började med att tala om att han tänkte föreslå statsrådet Hans Gustafsson att utnämna mig till tjänsten i Karlstad och att denne var införstådd med detta. Men han behövde mera information om hur jag skulle agera i vissa bestämda kyrkliga situationer. Han hade noga tagit del av alla handlingar och fann att mina meriter mer än väl räckte till. Så långt var saken klar.

Jag svarade, att någon utnämning knappast kunde bli aktuell för min del, eftersom jag bara hade kommit på tredje förslagsrummet. Torsten Svensson svarade, att såväl han själv som statsrådet var väl insatt i problemet och visste hur det egentligen förhöll sig med den saken. Det prästerliga provvalet avspeglade enligt deras mening bättre folkviljan i stiftet än det slutliga valresultatet, som de såg som utslag av ett taktiskt röstande. Många hade avstått från att rösta på mig, eftersom jag inte ansågs ha någon chans att bli utnämnd och att en sådan röst alltså var bortkastad. Detta kunde jag bekräfta genom att berätta om en samvetsöm ämbetsbroder i stiftet, som några dagar tidigare hade ringt och bett mig om förlåtelse (*sic!*) för att han mot sitt samvete och sin övertygelse inte hade röstat på mig. Jag förlät honom med lätt hjärta.

Det blev ett långt samtal, Torsten Svensson frågade hur jag i olika situationer avsåg att agera i tjänsten efter en utnämning. Jag svarade rakt och ärligt på alla hans frågor i enlighet med den gamla principen om skillnaden mellan *communicatio in sacris* och *communicatio circa sacra*. Den svåraste frågan gällde prästexamen, som jag såg och fortfarande ser som en integrerad del av ordinationen. Torsten Svensson förstod mina distinktioner och verkade nöjd med mina svar. »Nu behöver jag bara ytterligare ett uttalande av dig.», sade han till sist. »Nu vill jag att du säger följande: Jag beklagar, att det i nuvarande läget inte är möjligt för mig att viga kvinnor till prästerlig tjänst, men jag håller inte för uteslutet, att jag i en framtid kan komma att göra det. Gör du detta uttalande och låter mig citera det för statsrådet, så vågar jag lova, att du blir utnämnd till biskop i Karlstads stift».

Jag svarade, att jag inte ens med detta löfte var beredd att ärligt kunna uttala den föreslagna meningen. Efter att i femton år noga ha följt den teologiska debatten var jag nu snarast ännu mer medveten och övertygad än förut om det teologiskt ohållbara i prästvigning av kvinnor och räknar inte med att några nya hållbara argument kan komma att framföras.

Torsten Svensson gjorde ytterligare ett par försök att få mig att göra det önskade uttalandet och påpekade särskilt, att det medvetet inte var formulerat som ett löfte. Men jag stod fast och vi avslutade samtalet under ömsesidiga beklaganden och hedersbetygelser. Sven Ingebrand blev utnämnd och jag kunde med gott samvete glädja mig åt att för tredje gången hedras med att bli uppförd på ett biskopsförslag.

(forts.)

I mitrornas skuggspel C H Martling försöker dra sig till minnes... Del II

SPT:s redaktion har bett f överhovpredikanten, doc., Carl Henrik Martling, Stockholm – tillika en av SPT:s fasta medarbetare – att teckna ned sina hågkomster kring turerna vid de tillsättningar där Martlings namn varit aktuellt. Artikeln publiceras i två delar. Del ett publicerades i SPT 23.

Biskopsvalen 1979

År 1979 var det hausse på den svenska biskopsmarknaden. Ingmar Ström skulle pensioneras från tjänsten i Stockholm, Stig Hellsten från tjänsten i Luleå, Ragnar Askmark från tjänsten i Linköping, Olle Nivenius från tjänsten i Lund och följande år skulle Olle Herrlin lämna stolen i Visby. Jag anade att jag skulle ut och segla igen och försökte bedöma situationen. Till kandidaturen i Luleå tackade jag nej, eftersom man där några år tidigare hade tackat nej till mig. En så drastisk åtgärd fann jag inte vara av nöden i de övriga stiftet, jag skulle nog till sist slippa undan ändå.

Detta befanns dock snart vara en lätt förhastad slutsats. Med förvåning noterade jag, att *Dagens Nyheter* pläderade för min kandidatur i Stockholm och oron för en sådan utveckling höll i sig från provvalet, tills Krister Stendahl bad att återfå sitt svenska medborgarskap för att kunna efterträda Ingmar Ström. Vid provvalet kom jag på andra plats efter domprosten Martin Lönnebo, vilket jag ansåg betryggande, men då denne avsåg sig kandidaturen hamnade jag plötsligt på en förstaplats, vilket var oroande till dess att Krister Stendahl hade återfått sitt svenska medborgarskap och kunde bringa ordning på torpet.

Då återstod två stolar, en i Linköping, där jag utan förskyllan kom på tredje plats, och en i Lund, där jag blev fyra. Mest överraskande blev valet i Linköping, där Martin Lönnebo, Tord Simonsson och stiftets son, professor Jan Bergman, kom på förslag vid provvalet. Vid valet passerade jag Bergman och placerades på tredje rummet före Bergman på fjärde. Detta vållade stor förvåning i berörda kretsar, eftersom Jan Bergman ansågs designerad till Linköpingsstolen. Det är frestande att spekulera över hur detta platsbyte mellan Bergman och mig skulle ha påverkat utnämningarna. Bergman skulle säkert ha fått Linköping, Lönnebo skulle ha tagit hand om lundastolen, medan Per-Olov Ahrén och jag skulle ha fått ställa oss i kö i väntan på nästa tåg, som skulle gå till Visby.

Biskopsvalet i Visby 1980

Vid provvalet i Visby stift vårvintern 1980 placerades Tore Furberg och prosten Ture Westerström i Östergarn tillsammans med mig på de tre första platserna. *Svenska Dagbladet* framhöll Tore Furberg som klar favorit och tillmätte mig inga chanser att bli utnämnd trots att »knappast någon svensk prästman har varit aktuell i toppen på så många provval och biskopsval». *SvD* delade denna bedömning och menade att det inte gjorde någon skillnad att Svenska kyrkans personalförbund hade begärt MBL-förhandlingar i samband med utnämningen.

Valet blev mycket jämnt. Jag kom först med 34,5 röster före Tore Furberg med 34 röster och Ture Westerström med 30,5.

Vad som sedan hände är nog obekant för de flesta. Genom en god vän med god insyn bakom departementets kulisser hölls jag informerad om vad som hände. Att något var på gång förstod jag, när en okänd person stoppade mig på Norrmalmstorg och hälsade från statsrådet Hans Gustafsson, som bad mig ringa upp honom och begära företräde, vilket genast skulle beviljas. Jag tyckte att det var konstigt att en sådan inbjudan framfördes genom ombud. Jag svarade lite sturskt att jag inte hade några speciella frågor till statsrådet och inte ville ge sken av att komma för att tigga om en biskopsstol, men att jag genast skulle komma efter en direkt invit från statsrådet. Efter några dagar kom en sådan invit, inte från Hans Gustafsson personligen utan från hans statssekreterare Elisabet Palm. Jag inställde mig genast till ett timplågt och ytterst angenämt samtal, som endast i förbigående berörde utnämningar och liknande ting. Jag fick intryck av att hennes uppgift var att skaffa sig ingående kännedom om min person. Vi fick en mycket god kontakt.

Vad mina interlokutörer därefter meddelade var att statsrådet hade givit upp allt motstånd och i princip accepterat min utnämning, om den bara inte framstod som den socialdemokratiska regeringens eget initiativ utan som en eftergift. Man räknade med att Svenska Kyrkans Personalförbund, som hade begärt MBL-förhandling, skulle kräva, att dess styrelseledamot, som vunnit valet och för andra gången i första rummet på ett biskopsförslag, också skulle utnämnas. Om facket i demokratisk ordning som väntat krävde detta vid MBL-förhandlingen, skulle departementet acceptera detta krav och dra tillbaka sitt eget förslag.

Så var det tänkt, men så blev det inte, eftersom ingen MBL-förhandling kom till stånd. När departementet genom sina ombud meddelade, att regeringen hade för avsikt att utnämna Tore Furberg till biskop i Visby, kom Personalförbundet inte med några avvikande krav. Lennart Hauschildt, som representerade förbundet och vars uppgift var att hävda mina och personalförbundets intressen, bugade sig djupt för överhetens representanter och sade sig inte ha någon avvikande mening, eftersom Tore Furberg var en högst ansedd och högaktad medlem av förbundet. Varför man alls begärde MBL-förhandlingar är fortfarande en gåta för mig, eftersom Hauschildt inte tog någon kontakt med mig, vare sig före eller efter »förhandlingarna».

Tore Furberg blev alltså utnämnd och jag kunde glädja mig åt att för andra gången stå på första förslagsrummet i ett biskopsval. Därmed trodde jag, att det för min del skulle vara slut på den cirkusen. Men det visade sig snart att den förhoppningen var fåfäng.

Ärkebiskopsvalet 1982

När det hösten 1982 drog ihop sig till ärkebiskopsval efter Olof Sundby, utbröt oväntat en ovanlig debatt, som blev intensivare än väntat. Helt oförskyllt kom mitt namn på nytt att stå i centrum. I mitten av oktober gjorde uppsaladocenterna Göran Lantz och Carl Reinhold Bråkenhielm ett sensationellt utspel. I *Kyrkans Tidning* lanserade de mig som ett samlande namn inför ärkebiskopsvalet. Förslaget ansågs särskilt intressant, eftersom det varken var teologiskt eller kyrkopolitiskt motiverat, utan från helt nya utgångspunkter försökte bryta igenom det ofruktbara och förstelnade ställningskriget inom Svenska kyrkan.

Förslaget var ingen politisk eller kyrkopolitisk partsinlaga. Docent Lantz var aktiv inom den socialdemokratiska broderskapsrörelsen och hade kanaler in i regeringskretsarna. Docent Bråkenhielm var aktiv folktopartist och knuten till *Svensk Kyrkotidnings* redaktion. Ingen av dem delade mina teologiska och kyrkopolitiska positioner, utan såg sig närmast som centermän inom kyrkan och sade sig tillhöra den generation, som funnit vägen in i kyrkan via

högkyrkligheten. Jag kände båda rätt väl, men vi tillhörde inte varandras närmaste umgänge. Själv var jag troligen den mest överraskade av deras initiativ, eftersom det till ingen del gjordes i samråd med mig.

Bråkenhielm och Lantz gjorde enligt egen utsago sitt utspel som ett »offer» för enhet och försoning inom kyrkan. De betonade, att splittring och inbördes strider hade handlingsförlamat kyrkan. Försöken att organisera eller lagstifta fram en kyrklig enhet var enligt deras mening dömda att misslyckas. Frågan huruvida framtiden skulle innebära ökad splittring eller större enhet borde därför aktualiseras inför ärkebiskopsvalet. »Vi tror att det är nödvändigt att se bortom person- och kandidatfrågorna och söka efter öppningar mot en långsiktig försoning och kraftsamling». Det fanns en bred »mittströmning» inom kyrkan, som värjde sig mot den aktuella polariseringen. Det var nödvändigt att bejaka pluralismen inom Svenska kyrkan, som rymde flera olikartade väckelserörelser. Till dessa hörde inte minst den svenska högkyrkligheten, som banat väg för liturgisk förnyelse, nattvardsväckelse och evangelisatorisk medvetenhet. De båda docenterna bekände, att de själva hade kommit in i Kyrkans liv på denna väg. Vad kunde hända, frågade de, »om Svenska kyrkan slår in på en extrem konfrontationslinje gentemot högkyrkligheten?»

De båda docenterna ville med sitt förslag ta vara på en för Svenska kyrkan omistlig väckelserörelse och samtidigt nå ett stycke på väg mot enhet och försoning. De framhöll, att de försäkrat sig om att det fanns förståelse för dessa strävanden inom såväl broderskapsrörelsen som folkpartiet. Vad borde man inte kunna offra för att åstadkomma försoning och en kraftsamling, som gjorde kyrkan mer levande och evangeliserande? Min utnämning skulle vara »ett steg mot försoning», menade de och hävdade, att mångfalden inom kyrkan inte bara borde tolereras utan även användas som en kraftkälla. Den kyrkliga förnyelsen betyder mycket positivt för Svenska kyrkan, men när Bertil Gärtner snart avgår, saknar denna rörelse en representant i Biskopsmötet, framhöll man. De kvinnliga prästerna skulle för sin del kunna vara alldeles trygga i sin existens även med Martling som ärkebiskop. »Svenska kyrkans situation är så allvarlig, att vi måste göra allt för att bryta dödläget,» skrev de.

Förslaget bemöttes med några undantag helt kallsinnigt. *Svenska Dagbladet* erkände i en artikel, att min kompetens var obestridd och min samarbetsförmåga väldokumenterad men ansåg att förslaget var helt oralistiskt, då regeringen aldrig skulle överväga att utnämna en kvinnoprästmotståndare till kyrkans högsta ämbete. Flera insändare ingrep. Elisabet Olander, en av de första kvinnliga prästerna, fann att man genom förslaget försökte skapa enhet i kyrkan endast på mannens villkor och att det därför inte var möjligt att ta på allvar. Några menade, att förslaget var helt orimligt, andra såg det som positivt och konstruktivt. Men de flesta höll nog med den anonyme präst i ärkestiftet, som i *DN* förklarade förslaget vara »helt oralistiskt och politiskt omöjligt».

Efter en tid kom Bråkenhielm och Lantz tillbaka och förklarade, att det som i debatten hade oroat dem mest var »de låsta stridslinjerna», som man varken ville eller vågade komma ut ur: »Det är oroande, om man inte bekymrar sig för Svenska kyrkans enhet, för risken av fortsatt förödande splittring och strid. Vem som än kommer att bli ärkebiskop, så måste han (och vi alla) ta itu med frågan att nå enhet och samförstånd kring kyrkans centrala uppdrag. Vi har åtminstone försökt lyfta in den frågan i diskussionen».

Valet vanns av Bertil Werkström, som också utnämndes. Själv kom jag på femte plats.

Kyrkosekreterartjänsten 1984

1980-talets första år var uppfyllda av spekulationer och olika initiativ inför den beramade omorganisationen av den centrala kyrkliga verksamheten. Enligt sedvanliga arbetsrättsliga principer skulle omorganisationen endast innebära tjänstemännens överflyttning till motsvarande tjänster eller chefsbefattningar i den nya organisationen. För att genomföra denna i vissa lägen intrikata omflyttning av personal hade en särskild specialist engagerats, nämligen professor Dick Ramström.

En kväll fick jag sällskap med ärkebiskop Olof Sundby på tåget från Stockholm till Uppsala. Jag passade då på att anmäla mitt intresse för den nyinrättade kyrkosekreterartjänsten och fick svaret, att jag nog skulle slå sådana planer ur hågen, eftersom kyrkosekreterartjänsten redan var vikt för ärkebiskopens adjunkt. Då jag uttryckte min förvåning över detta och frågade vem som hade gjort denna vikning och på vilket mandat det skett, då ju någon nyordning av ärkebiskopens kansli inte ingick i den rikskyrkliga omorganisationen, svarade ärkebiskopen, att hans adjunkt hade så hög lön, att han måste få kyrkosekreterartjänsten för att inte tvingas gå ner i lön. Jag svarade, att den enklaste lösningen på detta var att ärkebiskopens adjunkt, som inte var berörd av den centralkyrkliga omorganisationen, satt kvar på sin tjänst med bibehållen lön utan att blanda in sitt kansli i den centralkyrkliga omorganisationen. På detta fick jag inget svar.

En tid därefter hade turen kommit till mig att möta professor Ramström och få besked om vad makthavarna hade beslutat om mitt framtida öde. Denna gång var allting annorlunda än förut. Dittills hade jag inte lagt mig i mina tjänstetillsättningar, men när jag nu noterade fiffel i marginalen, beredde jag mig att bita huvudet av skam och för första gången tala i egen sak och sälja mig dyrare än vanligt. Jag förstod att jag på nytt var på väg att bli misshandlad, denna gång inte av politiker utan av prelater, och beslöt mig för att slå till bromsarna. Professorn log vänligt, när jag steg in genom dörren. Sedan utspann sig ungefär följande samtal:

- »- Välkommen, dr Martling, med dig skall det väl inte vara något problem.
- Nej, det hoppas jag.
- Vi räknar med att du som konsulent tar ansvar för evangelisationsenheten i den nya organisationen.
- Nej, det hade jag inte tänkt. Vid min ålder och med mina meriter, som jag är väl förtrogen med, accepterar jag inte att bli degraderad från min direktorstjänst till en underordnad konsulentbefattning. Jag gör anspråk på befattningen som kyrkosekreterare.
- Nja, det bli nog inte så lätt, för den är vikt för ärkebiskopens adjunkt.
- Ja, jag har hört talas om det, men jag känner inte till vem som gjort denna vikning och på vilket mandat den skett. Dock accepterar jag inte att bli förbigången av en sexton år yngre kollega utan särskilda akademiska meriter. Mina anspråk på kyrkosekreterarposten grundar jag på 35 års oförvitlig kyrklig tjänst, de senaste tolv åren på chefsbefattningar vid Svenska Kyrkans Lekmannaskola och Svenska kyrkans Centralråd, på mina akademiska meriter med docenttjänst i Uppsala och professorstjänst i Åbo och officiell kompetensförklaring för professur i Sverige, samt dessutom på fem biskopsförslag i Sverige, av vilka två har varit förstarumsplatser. Jag hoppas, att detta skall lösa sig i samförstånd utan dramatik. *Dixi et salvavi animam meam.*»

Professorn hade inga kompletterande frågor och själv hade jag ingenting att tillägga. Jag reste mig, bugade och drog mig tillbaka.

Sedan hände något överraskande och troligen avgörande. Det kyrkliga maktspelet bakom kulisserna avslöjades för allmänheten. Signaturen "Pedel", den kyrkliga journalisten P D Lindeberg vid *Sydsvenskan*, hade på något sätt fått nys om vad som höll på att hända, hur vet jag inte. Den 18 april 1984 ingrep han med en fyrspaltig artikel i sin tidning under rubriken »Ett justitiemord». Den var försedd med porträtt av mig och av ärkebiskopens adjunkt och inleddes på följande sätt. »Är man inom Svenska kyrkan på väg att begå ett justitiemord? Krafter är nämligen i rörelse för att hindra director Carl Henrik Martling från att få den nyinrättade chefstjänsten som kyrkosekreterare, en befattning, som han meritmässigt är skyhögt kvalificerad för men som han kyrkopolitiskt inte skulle passa för». Artikeln slutade så: »Man börjar förstå att de talar om yrkesförbud. Vi får se om Carl Henrik Martling blir nästa offer».

Hur turerna sedan gick vet jag inte, men jag utnämndes till kyrkosekreterare fram till pensioneringen år 1990.